

A kolozsmegyei Borsavölgy állatnevei

1.

Hála HERMAN OTTÓ fáradhatatlan munkásságának, állatneveink már jó félszázada a tudomány közkincsét képezik.¹ Gyűjtési munkáját, amint azt műve előszavában kifejti (VII–XI), Erdélyre is kiterjesztette. A felsorolt 165 helység közt, ahol személyesen gyűjtött, illetőleg ahol levelező adatközlői voltak, szerepel 17 erdélyi pont is.² A Borsavölgyéről³ azonban egyetlen községet sem tanulmányozott. Ezért határoztam el e vidék állatnévanyagának rendszeres összegyűjtését és feldolgozását.⁴ Tekintve, hogy vegyes lakosságú területről van szó, egy rumén többségű faluban, Válaszúton a rumén lakosság használta állatneveket is összegyűjtöttem.⁵ Az állati névadás terén is tapasztalható magyar–rumén kölcsönhatás kérdése csakis így tárgyalható megfelelő alapos-sággal.⁶

¹ *A magyar pásztorok nyelvkincese.* Bpest. 1914. – Művében nemcsak saját gyűjtésének eredményét dolgozza fel, hanem a Nyr.-ben és a MNy.-ben közölt anyagot is.

² Ezek: Abrud bánya, Apahida, Brassó, Csíkgyimes, Erdőd, Felsőlok, Hétfalu, Gyergyószentmiklós, Ilyefalva, Kézdivásárhely, Kolozsvár, Málnás, Mezőkövesd, Nagyenyed, Székelyudvarhely, Sztána és Torda.

³ A Borsavölgyén ma 11 falut találunk, melynek magyar lakossága is van. Vö. 30. j. Közülük csak Kide túlnyomó magyar többségű, a többiben a rumén népelem van túlsúlyban.

⁴ Anyagomat 1943 tavaszán gyűjtöttem a Kolozs megye magyar nyelvátlasza összeállítására céljából megindított s jelenleg is folyó népnyelvi gyűjtőmunka során. Jóllehet külön erre a célra összeállított kis kérdőívvel gyűjtöttem s arra törekedtem, hogy anyagom minél teljesebb legyen, minden bizonnyal több adat kimaradt gyűjteményemből. A fontosabb, közismertebb állatneveket mindenesetre sikerült összegyűjtenem.

⁵ Rumén adatközlőim ezek voltak: Baci Illés 56, Baci Illésné, szül. Moldovan Anna 55, Borca László 35, Baci Ludovika 22 és Baci János 17 éves válaszúti lakos.

⁶ Anyagomat magyar részről Herman Ottó gazdag anyagával, rumén részről a Válaszúton gyűjtött rumén anyaggal, továbbá Pașca Istvánnak *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului* (București, 1936) című munkájában közölt rumén állatnévanyaggal vetettem össze. Pașca művében hatvanhárom, az Olt és a Déli-Kárpátok közt fekvő falu rumén személy- és állatnévanyagát közli.

Gyűjtőmunkám során 271 magyarok használta állatnevet sikerült lejegyeznem. Ez a szám állatfajok szerint így oszlik meg: 37 lónév, 10 bikanév, 24 ökörnév, 27 tehénnév, 5 bivalybikanév, 16 bivalynév (ezen mindig ökörbivalyt értek), 21 bivalytehénnév, 24 juhnév, 4 kosnév, 9 kecskenév, 1 kecskebaknév, 12 disznónév, 5 számárnév, 58 kutyanév és 18 macskanév. Számbelileg tehát a kutya szerepel első helyen. Ennek az az oka, hogy a kutya a borsavölgyi magyar embernek is egyik legkedvesebb állata. Mindenki arra törekszik, hogy kutyájának minél választékosabb, minél szebb s minél szokatlanabb, újabb nevet adjon. Ebben a törekvésében természetesen nagy segítségére van a borsavölgyi embernek a közeli Kolozsvár, ahol – mint minden városban – a kutya nagy becsben áll. A kolozsvári lakossággal való elég gyakori érintkezés következtében a borsavölgyieknek módjukban áll megismernedni a város gazdag, változatos kutyanév-anyagával, s e nevek egy részét alkalmazzák is kutyájuk elnevezésére.

A kutya után mindjárt a ló következik. Mindenekelőtt azt kell megjegyeznünk, hogy a lónevek elég nagy száma korántsem áll arányban az e vidéken tenyésztett lovak számával. Falunként átlag 6–8 lovat lehet számítani (Ördögkeresztúron pl. csak három van). E meglehetősen dombos vidéken ugyanis a ló szántásra, teherhordásra kevésbé alkalmas, mint a szarvasmarha. Inkább a módosabb emberek tartanak egyet-kettőt, hogy a közlekedési eszközök (vonat, gépkocsi) hiányát némileg pótolják. Akad egy-egy fuvaros is mindenik faluban. Az a kevés ló azonban, ami van, itt is a legkedvesebb állata a gazdának. Ez a szeretet nemcsak a finomabb bánásmódban nyilvánul meg, hanem az elnevezések gazdagságában, változatosságában és választékosságában is. A lónak sem lehet akármilyen nevet adni.⁷ A sorrendben az igavonó állatok következnek (a tehén, az ökör és a bivaly) s mindjárt utánuk a borsavölgyi ember táplálkozásában és ruházódásában oly fontos szerepet játszó juh.⁸ A szarvasmarháik közé tartozó bika és bivalybika, mivel egy faluban alig egy-kettő van, a névanyagban is elég

⁷ Valószínű, hogy a lóállomány egykor ezen a vidéken is jobb volt. Feljavítására a magyar állam több tenyészállatot juttatott e vidékre. Mivel a lóállományt eddig is idegenből vásárolt lovakkal egészítették ki, ma már nem lehet megállapítani, hogy melyek az eredeti borsavölgyi lónevek.

⁸ Meg kell jegyeznünk, hogy nem mindenik juhnak van neve. Rendszerint az nevezi el juhait, akinek kevesebbje van. Akinek több juha van, az csak a szebbeket, kedvesebbeket nevezi el. (Ugyanígy Paşca, i. m. 151).

kevés anyaggal szerepel.⁹ Aránylag kevés a macskanév is. Ennek az az oka, hogy nem mindenik faluban adnak nevet a macskának. Magyarmacskáson és Bádokban például mindeniket *Mihály*-nak hívják, Bodonkúton *Cilá*-nak, Ördögkeresztúron pedig *Ilu*-nak.¹⁰ Ugyanez a helyzet, a disznó elnevezése esetében is. Bodonkúton, Kidében, Magyarfodorházán és Ördögkeresztúron egyáltalán nem adnak nevet a disznónak. A többi helyen előfordul ugyan egy-két név, de csak a kedvesebbeket nevezik el, a többinek nincs neve. A kecskenév és a szamárnév viszont azért olyan kevés, mert ezt a két állatfajt csak gyéren tenyésztik ezen a vidéken. Bodonkúton, Csomafáján, Kisesküllőn, Kolozsborsán és Magyarfodorházán egyáltalán nincs kecske. Kérdésemre azt a felvilágosítást adták, hogy pusztítja a vágottas helyeken sarjadó bokrokat, azért nem tartanak. Bizonyos mértékben szégyen is kecskét tartani.¹¹ Kevés a szamár is. Bádokban, Bodonkúton, Kidében, Kisesküllőn, Kolozsgyulában, Magyarfodorházán és Ördögkeresztúron egyáltalán nincsen, csak a többi községben tartanak egyet-kettőt, hogy hazaszállítsák velük a legelőről a juhtejet. Az ilyen szamár a juhos gazdák közös tulajdona, s rendre veszik igénybe. Érdeklődtem mindenütt a szárnyasok neve iránt is. Azt tapasztaltam, hogy egy-két falu kivételével, ahol a kakast *Pistá*-nak nevezik, a szárnyasok elnevezése ezen a vidéken sem szokásos.

Az állatnevek száma terén nemcsak állatfajok szerint végezhető el ez az összehasonlítás, hanem az egyes falvak állatnévanyaga közt is.¹² A legtöbb állatnevet Válaszúton sikerült összegyűjtenem. Ez elsősorban az uradalom, továbbá a város hatásának tulajdonítható. Az uradalom inkább az igavonó állatok elnevezése terén éreztette gazdagító hatását, a város pedig a gazdálkodás

⁹ Köztudomású dolog, hogy a bikákat rendszerint idegenből hozzák. Nevük lejegyzése azért fontos, mert esetleges hatásukkal számolnunk kell.

¹⁰ Vö. Molecz Béla, *A tulajdonnév esztétikája*. A szentesi m. kir. áll. gimn. 1930–31. évi értesítője és kny. 15. – Nem is ismerik mindenik macskát a faluban. A macska jelentéktelen állat, a gazdája háza táját nem igen hagyja el. Rendszerint a lányok ismerik a legtöbb macska nevét.

¹¹ A község, ahol az alábbi eset történt, nem tartozik ugyan a Borsavölgyéhez, de az eset oly jellemző, hogy érdemes megemlíteni. A kolozsmegyei Váralmásán a gazdák mindenképpen meg szerettek volna szabadulni a szegényebb népelem tartotta kecskéktől, mert a sarjadó bokrokat mind lerágták. Mivel a tulajdonosokkal sehogy sem tudtak megegyezni, cselhez folyamodtak. Egyikük titokban vékony dróttal elköttötte a kecskebak heréjét. Mivel több szaporulat nem volt, a kecskeállomány lassan kipusztult.

¹² A falu nagyságát természetesen mindig figyelembe kell vennünk.

szempontjából jelentéktelenebb, de városon annál kedveltebb kutyák és macskák elnevezése terén. Az igavonó állatok elnevezése terén Kolozsborsa is az elsők közt van, a kutyák, de különösen a macskák elnevezése tekintetében azonban messze Válaszút mögött marad.

A szokás, a hagyomány és az ízlés az állatok elnevezése terén is épp olyan fontos tényező, mint az emberi névadás terén. Másképp nem lennének az egyes állatfajok nevei közt elterjedtebb és kevésbé elterjedt elnevezések.¹³ A Borsavölgyén a legelterjedtebb lónév pl. a *Vilma* (nyolc községben fordul elő), utána következik a *Csillag* (hat helységben), majd a *Szellő* (öt községben), a *Julcsa* (négy községben), a *Bandi*, *Bátor*, *Betyár*, *Kesely*, *Sárga* és *Sári* név (három-három községben). Ugyanakkor a *Bubi*, *Cézár*, *Cigány*, *Cuki*, *Holló*, *Jancsi*, *Kati*, *Laci*, *Lenka*, *Manci*, *Nyalka*, *Pali*, *Szárca*, *Tündér*, *Vándor*, *Vidra*, *Viktor* és *Zsófi* csak egy-egy faluban fordul elő.¹⁴ A bikanevek közül a *Vidám* és a *Viktor* a leggyakoribb, az ökörnevek közül pedig ezek: *Daru* (11), *Jámbor*, *Fickó*, *Mozsár*, *Pajkos* és *Rendes* (10). Elég gyakori ökörnév még a *Bodor* (8), a *Csinos* (6) és a *Kondor* (6) is. A *Betyár*, *Boglár*, *Csendes*, *Lombos*, *Madár*, *Mérges*, *Pompás*, *Szarvas*, *Szilaj* és *Sziürke* éppen csak hogy előfordul.¹⁵ A tehénnevek közül a legelterjedtebbek ezek: *Gyöngyös*, *Rózsi*, *Virág* (10–10), *Piros* (9), *Bojtos*, *Csendes*, *Szilaj* és *Szőke* (8–8); ezek viszont: *Cifra*, *Galamb*, *Liba*, *Riska*, *Szegfű*, *Viola* és *Zsojána* csak egy-egy faluban fordulnak elő.¹⁶ Az ökörbivalynevek terén is megfigyelhető ez a jelenség. Vannak elterjedtebbek: *Daru*, *Fickó* (10), *Jámbor*, *Kon-*

¹³ E megállapítás megvilágítására egy érdekes s gyakran megtörténő esetet hozok fel. Az egyik gazda vett egy *Lorán* nevű tehenet. Mivel falujában ez a név szokatlan volt, a szükséges pillanatban mindig nehezen jutott eszébe s ezért elnevezte *Bimbónak*. A tehen lassan-lassan megszokta új nevét. Hogy a név megértését, megszokását, siettesse az állat részéről, munka közben minden esetben, mikor kimondta új nevét, meglegyintette ostorával, hogy az állat tudja: róla van szó.

¹⁴ Mint érdekességet megemlítem, hogy Hermannál (i. m. 359–84) a *Vilma* név csak két előfordulási hellyel szerepel. Nála a legtöbb adatot a *Sárga* címszó alatt találjuk. A Borsavölgyén viszont ez a név csak három faluban fordul elő.

¹⁵ A *Daru* és a *Rendes* Hermannál is igen elterjedt névként van feltüntetve. A *Jámbor*, a *Mozsár* és a *Pajkos* már nem annyira. Ugyanakkor a *Csákó*, a *Szarvas*, a *Szilaj* és a *Virág* sok adattal szerepel (vö. i. m. 469–90).

¹⁶ A tehénnevek már inkább egyeznek (Herman, i. m. 463–9). Hermannál is a *Rózsi* és a *Virág* a legelterjedtebb. A *Gyöngyös* azonban már csak két előfordulási hellyel szerepel. A Borsavölgyén eléggé elterjedt *Piros*, *Szilaj* és *Szőke* Hermannál kevesebb adattal szerepel. A *Csendes* nála nem fordul elő tehénnévként.

dor (9), Bodor, Miska (8) és ritkábban előforduló nevek: Boglár, Darázs, Sugár, Szilaj és Vidám. A bivalytehén nevek közül a leggyakoribbak: Jámbor, Lombos (11), Rózsai ~ Ruzsi (10), Sugár (9), Baksi, Kondor (8) és Miska (7), legritkábbak: Bingyó, Bodor, Csendes, Daru, Galamb, Pompás, Viola és Virág.¹⁷ Érdekes az is, hogy a juhnevek közül a magyar eredetű Biri, Bori, Cifra, Cigány, Juci, Kati, Kormos, Körmös, Kurta, Pajkos, Szarvas csak egy-egy községben fordul elő, a rumén eredetű Csungăra, Mucsed (8), Băla és Vătyis (7) ugyanakkor sokkal elterjedtebb.¹⁸ A kutyanek közül a Burkus (11), majd a Bodri és a Bundás (9) a legerjedtebbek.¹⁹ A macskanevek közül mindenik csak egy-egy faluban fordul elő.²⁰

Érdekes megfigyelnünk az egyes nevek használati körét is. Vannak nevek, melyek csak bizonyos állatoknak adhatók, mások viszont nincsenek egy vagy két állatfajhoz kötve. Gyakran előfordul az is, hogy valamelyik név az egyik vidéken csak egy-két állatfajnak adható, másutt viszont sokkal szélesebb a használati köre és fordítva. A Kesely név például a Borsavölgyén csak lónévként fordul elő. Kalotaszegen ugyanakkor lónév, bivalytehén-név, bivalynév és kannév.²¹ HERMANNÁL még tágabb a kör: ló-, ökör-, tehén-, disznó- és kutyanévként is előfordul.²² A Szürke nevet a Borsavölgyén csak lónak adják. Kalotaszegen előfordul ökörnévként is. HERMANNÁL ugyanakkor ló-, ökör-, disznó- és szárnév is. A személynevek alkalmazása terén is nagy eltérés lehet az egyes vidékek közt. A Bandi név például a Borsavölgyén csak lónévként ismert. Kalotaszegen lónak, ökörnek, bikának, szárnak és macskának egyaránt adhatják. HERMAN gyűjteményében még tágabb a kör: előfordul nála mint ló, ökör, juh, disznó, kutya

¹⁷ A bivalynevek összehasonlítása már nem olyan tanulságos. Herman ugyanis alig néhány nevet közöl az Érmellékről. A Borsavölgyiek közül a Bodor, Jámbor, Kondor és Miska nevet említi. Ebből a körülményből is látszik, hogy az erdélyi állatneveket nem állt módjában mind összegyűjtenie. Másképp ez Erdélyben meglehetősen nagy számban tenyésztett állatnak nagyobb névanyaggal kellene gyűjteményében szerepelnie.

¹⁸ Ez utóbbiak közül Hermannál csak a Băla fordul elő Bălân alakban ökörnévként.

¹⁹ Ezek Hermannál is mint igen elterjedt nevek szerepelnek. Igen elterjedt még nála a Duna és a Tisza is (vö. Herman, i. m. 599–622).

²⁰ Ugyanez a helyzet Hermannál (i. m. 622–4).

²¹ Mikor Kalotaszeg állatnévanyagára hivatkozom, mindig saját kézíratos gyűjtésemre utalok. A gyűjtést ezen a területen is rendszeresen folytatom.

²² Az adatokat l. a megfelelő címszó alatt, a betűrendes felsorolásban.

és macska neve. Más esetekben viszont a Borsavölgyén nagyobb a név használati köre. A *Körmös* név például HERMANNál csak ökörnévként fordul elő, a Borsavölgyén ugyanakkor ökör-, bivaly- és juhnév. A *Mozsár* HERMANNál csak ökörnév, a Borsavölgyén viszont ökörnek, tehénnek, bikának és bivalynak is adják.

Az állatnevekkel foglalkozva, nem haladhatunk el szó nélkül a névadás maga és az azt irányító fontosabb tényezők mellett sem. Ellentétben az emberi névadás mai módjával, mikor az újszülött nevét mindjárt a születés után, sok esetben még előtte megállapítják, az állatok elnevezésére a legtöbb esetben csak jóval később, csak serdülő korban kerül sor. A kisborjú például hosszú ideig *bocci*, a kiscsikó pedig csak *csiki*. Ennek oka elsősorban az, hogy az állati névadás nagyrészt még mindig a névadás régi, eredetibb módján történik: az állat valamely jellegzetes külső sajátsága (színe, szarvállása, körmének, emlőjének fejlettsége, stb.), vagy valamely jellemző tulajdonsága (lassúsága, esetlen járása, pajkos-sága, pajzansága, fürgesége, stb.) spontán módon megragadja a gazda figyelmét, és indítja meg annak névadó készségét.²³ Amíg tehát ki nem alakul az állat külseje, amíg ki nem fejlődnek jellemző sajátságai, nem kerülhet sor elnevezésére sem.²⁴ Újabban

²³ Közismert dolog, hogy a régiségben a személyeket is valamely jellegzetes külső sajátság vagy tulajdonság alapján nevezték el. Ebben a korban tehát tartalma is volt a névnek. A *Veres* név például azt jelentette, hogy viselője vöröshajú vagy vörös arcú egyén. Ez a magyarázata annak is, hogy szín- és tulajdonságneveink a régiségben személynevekként is előfordultak (vö. Bartha Katalin, *Szókincs-tanulmány a magyar nyelv színnevezéseiről*. Dolgozatok a debreceni Tisza István tud. egyetem M. Nyelvészeti Szemináriumából. 2. sz. 1937. 21–2). A borsavölgyi állatnevek közt is számos olyan külső sajátságot vagy tulajdonságot kifejező név van, mely a régiségben személynévként is előfordult: *Bátor, Bodor, Bogár, Bojtos, Csendes, Csillag, Darázs, Jámbor, Kedves, Kesely, Kormos, Körmös, Kurta, Mérges, Piros, Sajtos, Sárga, Szürke, Talpas, Viola* és *Vitéz* (vö. Bárczi Géza, SzófSz.). Érdekes, hogy Gálffy Gózes szíves szóbeli közlése szerint a kolozsmegyei Gyaluban még emlékeznek halványan arra, hogy egykor ilyen személynevek is voltak, de megvetik, mert szarvasmarhanevek is. Ne higgyük azonban, hogy a névadásnak ez az ősi módja teljesen kiveszett a nép köréből. A Kolozs megyében oly elterjedt gúnynevek például ennek a névadási módnak a maradványai. Ez a réginek természetesen csak csökevénye, mivel az illetőnek csak valamely fizikai vagy erkölcsi fogyatékos-sága szerepel a névadásban irányító tényezőként. Az állati névadás spontán voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy nem mindenik falusi ember tudja megmondani, hogy jószágának miért adta éppen azt a nevet.

²⁴ Ez időpont szinte összeesik azzal, mikor a gazda fel szeretné használni gazdasági munkára is. A névnek ugyanis munka közben veszi nagy hasznát a földműves.

nem egyszer előfordul azonban az is, hogy egészen kicsinyen nevezik el az állatot is, akárcsak az újszülött gyereket. A tulajdonosnak megtetszik valamelyik állatnév, s azt adja a kicsi állatnak. Ebben az esetben a név és az állat külseje, illetőleg természete közt nincs semmi összefüggés. Úgy látszik tehát, hogy sok esetben már az állati nevek jelentése is kezd elhomályosulni, elmosódni. Ilyen esetekben tehát nem az a fontos, hogy a név összefüggésben legyen viselőjének akár külsejével, akár természetével, hanem az, hogy a gazda előtt szép, kedves nevet viseljen az állat.²⁵ Előfordul az is, hogy a kicsi állat anyja nevét kapja. Ez a névadási mód szintén az emberi névadás hatásával magyarázandó.

A névadást irányító tényezők közül elsősorban az állat színe és egész külseje játszik fontos szerepet. Az összegyűjtött harminchét lónév közül például kilenc az állat színével van kapcsolatban: *Cigány, Csillag, Gidrán, Holló, Kesely, Sárga, Szárcsa, Szürke, Vidra*. Az ökornevek közül három (*Daru, Mozsár, Szürke*), a tehénnevek közül hat (*Bogár, Gyöngyös, Mozsár, Piros, Riska, Szőke*), a bikanevek közül egy (*Mozsár*), a bivalynevek közül kettő (*Daru, Mozsár*), a bivalytehénnevek közül kettő (*Daru és Galamb*), a bivalybika nevek közül egy (*Daru*), a juhnevek közül tizenhárom (*Bála, Bráza, Cigány, Csernyita, Korbos, Kormos, Lája, Mucsed ~ Mucseda, Nyágră, Szejina, Váker ~ Vákera és Vátyisa*), a kecskenevek közül egy (*Szőke*), a disznónevek közül egy (*Álbică*), a kutyanek közül pedig négy (*Cigány, Murgu, Sárga és Vidra*) az állat színével kapcsolatos. Más esetben az állat testét borító szőrzet nagysága, tapintata s más ilyen tulajdonsága dönti el, hogy milyen nevet kapjon az állat. Ilyen nevek: *Bársony, Bodor, Bodri, Bojtos, Bundás, Kondor és Lombos*. Fontos lehet a szarv állása és az állat körmének nagysága is: *Csákó, Csungăra, Hegyes, Körmös, Suta és Szarvas*. A tejelő szarvasmarhánál sok esetben az állat emlőjének fejlettsége ragadja meg a névadó figyelmét (*Bimbó*). Az állat termete, egész külseje szintén szerepelhet névadó tényezőként: *Cifra, Cuki, Csinos, Gyöngyös, Picus, Pompás, Morzsa, Sugár, Szegfű és Virág*. A *Fecske, Madár, Szellő és Tündér* név viszont az állat mozgásával van kap-

²⁵ Hogy melyik név tetszik és melyik nem, az sok mindentől függhet. Az esetek többségében a név hangzása tetszik a gazdának. Ilyen esetekben nem tudja megmondani a gazda, hogy miért is tetszik neki a név. Gyakori az az eset is, mikor a névvel párosult valamilyen képzet, hangulati kíséret játszik közre. Az egyik gazdának például volt egy kedves, jól tejelő tehene. Ennek nevét szívesen adja később is egy másik tehenének.

csolatban. A külső, testi sajátságok szerepét összegezve, a helyzet ez: 37 lónévből 9, 24 ökörnévből 13, 27 tehénnévből 19, 16 bivalynevből 8, 21 bivalytehénnévből 11, a bikanevek közül 1, a bivalybika nevek közül 2, 24 juhnévből 15, 4 kosnévből 1, 9 kecskenévből 2, 8 disznónévből 1, a szamárnevek közül 1, 58 kutyanév közül 15, a macskanevek közül pedig 1 tartozik ebbe a csoportba. Az esetek túlnyomó többségében tehát, elsősorban a szarvasmarhák és juhok elnevezése terén, az állat külseje játszik fontos szerepet.

Sok esetben az állat valamely jellegzetesebb tulajdonsága határozza meg az állat nevét. A lónevek közül ilyenek: *Bátor*, *Betyár*, *Büszke* és *Nyalka*, az ökörnevek közül: *Betyár*, *Csendes*, *Fickó*, *Jámbor*, *Mérges*, *Pajkos*, *Rendes*, *Szilaj* és *Vidám*, a tehénevek közül: *Csendes*, *Kedves*, *Szilaj*, *Vidám*, a bivalynevek közül: *Jámbor*, *Pajkos*, *Rendes*, *Szilaj*, *Vidám*, a bivalytehénevek közül: *Csendes*, *Jámbor*, a bikanevek közül: *Büszke*, *Jámbor*, a bivalybika nevek közül: *Jámbor*, a juhnevek közül: *Pajkos*, a kutyanévek közül: *Bátor*, *Farkas*, *Fürge*, *Gyilkos*, *Hamis*, *Lupuj*, *Mérges*, *Ravasz*, *Sajtos*, *Tigris*, *Vitéz* és *Vityi*.

Háziállatainak elég tekintélyes részét emberi keresztnévvel nevezi el a gazda. A névadásnak ez a módja különösen nálunk, magyaroknál gyakori. A Borsavölgyén is közismert. A lejegyzett 37 lónév közül 18 keresztnév: *Baba*, *Berta*, *Julcsa*, *Kati*, *Lenka*, *Linda*, *Lujza*, *Manci*, *Mici*, *Sári*, *Vilma*, *Zsófi*, *Bandi*, *Bubi*, *Jancsi*, *Laci*, *Pali*, *Viktor*, az ökörnevek közül csak 1: *Miska*, a tehénevek közül 2: *Lila* és *Rózsi*, a bivalynevek közül 1: *Miska*, a bivalytehén nevek közül 4: *Bori*, *Florika*, *Rózsi* és *Miska*, a bikanevek közül 4: *Berci*, *Gyuri*, *Laci* és *Viktor*, a bivalybika nevek közül 1: *Miska*, a juhnevek közül 4: *Biri*, *Bori*, *Juci* és *Kati*, a kosnevek közül 3: *Gyurka*, *Miska* és *Pista*, a kecskenevek közül 5: *Juci*, *Lili*, *Máriská*, *Rózsi* és *Zsófi*, a disznónevek közül 7: *Bori*, *Florika*, *Juli*, *Kati*, *Máriskó*, *Zsófi* és *Zsuzsa*, a kannevek közül 4: *Jancsi*, *Miska*, *Pista* és *Viktor*, a szamárnevek közül 4: *Kati*, *Rózsi*, *Laci* és *Sanyi*, a kutyanévek közül 15: *Bözsi*, *Bubi*, *Ilu*, *Lili*, *Mici*, *Zsófi*, *Frici*, *Hektor*, *Kálmán*, *Marci*, *Néró*, *Palkó*, *Pista*, *Samu*, *Sanyi*, a macskanevek közül pedig 10: *Cunci*, *Ilus*, *Juci*, *Lili*, *Rózsi*, *Sári*, *Zsófi-Bandi*, *Mihály* és *Milus*. Aránylag a legtöbb keresztnév tehát a lovak, kecskék, disznók, szamarak, kutyák és macskák neve közt szerepel. A legelterjedtebbek ezek: *Rózsi*, *Zsófi*, *Kati*, *Bori*, *Juci* és *Lili*, a férfinevek közül pedig: *Miska*, *Pista*, *Laci* és *Viktor*. Ugyanekkor a borsavölgyi lakosság körében a legkedveltebb keresztnévek ezek: *Ágnes*, *Anna*, *Erzsébet* (*Bözsi*), *Ilona*, *Katalin* (*Kati*), *Klára*, *Ferenc*, *György* (*Gyuri*),

*István (Pista), János, József és Sándor.*²⁶ A kettőt összevetve, megállapítható, hogy mindössze két olyan kedvelt emberi keresztnév van, mely az állati névadásban is gyakori a Borsavölgyén (*Kati* és *Pista*). Ez érthető is, mivel az ilyen névadásnak sok esetben bizonyos érzelmi háttere van. Az egyik szászfenesi gazda említette például, hogy disznóinak olyan városi neveket szokott adni, melyek újabban falun is kezdenek meghonosodni, hogy így bosszantsa e nevek viselőit. Ezen a téren azonban általánosítani nem lehet. Vannak állatfajok, melyeknek a legkedveltebb emberi neveket is nyugodtan adhatják. Ilyen állat pl. a *ló* s némiképp a *kutya* is. A keresztnévek alkalmazásának lélektani rugói egyébként nem olyan világosak, mint az állat külseje vagy jellemző sajátsága alapján történő névadásé. Csak nagyjában körvonalazható.

Már érintettem, hogy a lónak, a kutyának és a macskának szívesen adnak újszerű városi keresztnéveket és beceneveket. E három állatfaj névadása terén igen erős a városi hatás. A kannak, kosnak, bikának valószínűleg azért adnak férfi keresztnévet, mert ezeknek az állatoknak fejlett nemi ösztönük, s a szaporítás terén fontos szerepük van. A macskát általában azért nevezik *Mihály*-nak, mert a Mihály névhez hasonló hangsort hallat, mikor a párját hívja. A keresztnévek alkalmazása sok esetben gúnyos célzattal történik. Nem tekintve azt, hogy falusi ember szívesen teszi így nevetségessé a városiaszkodó, urizáló falubelijét, szívesen adja állatainak haragosainak nevét is. A falusiak véleménye szerint az egy ló kivételével ugyanis nem valami hízelgő az illetőre nézve, ha állat is viseli a nevét. Annak ellenére, hogy a keresztnévek alkalmazása terén az állati névadásban ma a városi hatásnak döntő szerepe van, e névadási módot nem könyvelhetjük el városi hatásként. Állatneveink közt van ugyanis a személyneveknek egy másik rétege, melyről ma már csak a szakember tudja, hogy régen személynevek is voltak (vö. a 22. jegyzettel). Azt is tudjuk, hogy a helynévadásnak is egyik legősibb módja az, mikor a tulajdonos puszta neve válik a hely nevévé. A régiségben tehát a névadás nem volt annyira tagolt, mint ma. Érdekes, de egyben érthető is, hogy ezt a régebbi személynévréteget a gazdálkodásban igen fontos szerepet játszó, de városon annál kevésbé tenyésztett szarvasmarha névanyaga őrizte meg. Lovának, kutyájának, macskájának szívesen ad a falusi ember is mai keresztnévet, de szarvasmarhájának csak elvéve. Most már azt kellene tisztáznunk, hogy a szarvasmarhanevek közt

²⁶ Ezeket az adatokat Gálffy Mózesnek, *Becéző keresztnéveink a Borsavölgyén* című dolgozatából vettem.

található régi nevek alkalmazása az állati névadás terén egykori keletű-e az emberi névadás terén való alkalmazásukkal, vagy pedig csak azután alkalmazták őket az állati névadás terén, miután az emberi névadásban divatjukat múlták, miután onnan kiszorultak. Abból a körülményből, hogy szarvasmarhák elnevezésére csak elvétve alkalmaznak mai keresztnevet, úgy látszik, mintha ez utóbbi eshetőség állana fenn. A kérdés egyelőre függőben marad.

Elsősorban a kutyák elnevezése terén gyakran érvényesül a gazda kedélyvilága is. A *Bulgár*, a *Csekác*, a *Húszas*, az *Ötös* és a *Plajbász* név a névadó humorát tükrözi.

Nem érdektelen állatneveink eredetének vizsgálata sem. Annak ellenére, hogy a lakosság megoszlása terén a rumén elemé az elsőbbség, sőt az itteni falvak nagy részében a ruménség túlnyomó többségben van, a magyar lakosság használta állatnévanyag majdnem teljes egészében magyar. A legtöbb rumén eredetű állatnevet Bádokban (12), Válaszúton (11), Kolozsborsán (10), Kisesküllön (10), Kolozsgyulában (9) és Magyarfodorházán (8) találtam.²⁷ Az összegyűjtött 217 állatnév közül egyébként mindössze 20 rumén eredetű, a többi magyar névadás eredménye. Ebből 11 juhnév (*Bala*, *Bráza*, *Csernyita*, *Csungára*, *Korbos*, *Lája*, *Muced*, *Nyágrá*, *Szejina*, *Vákera* és *Vátyisa*), 5 kutyanev (*Csekác*, *Csobán*, *Lupuj*, *Murgu* és *Novák*), 3 bivalytehénév (*Bumba*, *Drágána* és *Zsojána*) s egy pedig kocanév (*Álbicã*). A juhnévanyagunkat ért rumén hatás nem elszigetelt jelenség. A juhtenyésztés terén, jóllehet már előmagyar őseink foglalkoztak vele, akárcsak a lótenyésztéssel, egész Erdélyben érezhető elég jelentős mértékű rumén hatás. Ennek oka nemcsak az, hogy a pásztorkodás ősi foglalkozásuk, hanem az is, hogy a juhnyájukat még Erdély magyar többségű falvaiban is rumén pásztorok őrzik. Ezért mondja az erdélyi magyar ember, hogy „a juh csak oláhul ért”. E nevek azonban nem is annyira a pásztoroktól erednek. Annyi juhot elnevezni lehetetlen. A juhot rendszerint a szegényebb lakosság nevezi el, az, akinek mindössze néhány juha van. Ezek a rumén eredetű juhnevek tőlük ke-

²⁷ Érdekes, hogy az állatnévanyagot ért rumén hatás nem fedti pontosan az említett falvak magyar népnyelvét ért rumén hatást. A népnyelv terén, amint azt mintegy 2200 kérdést tartalmazó kérdőívünk kikérdezése, továbbá a falvak népnyelvének közvetlen megfigyelése során megállapítottuk, Kisesküllön a legerősebb. Itt már nemcsak a szókincs terén erős a hatás, hanem a kiejtés és a mondatszerkesztés terén is. A kisesküllői magyar népnyelvben például megvan a vidék rumén népnyelvére oly jellemző *ri* hang is (pl. *virjág*). Erős rumén hatás észlelhető a kolozsborsai magyar népnyelvben is. A többi faluban a hatás közepes s a mérsékelt számú kölcsönszókön kívül leginkább a hosszú magánhangzók rövid ejtésében érvényesül.

rültek aztán a magyarság állatnévanyagába. Feltűnő azonban, hogy a ló és a szarvasmarha névanyag (nem tekintve a négy bivalynevet) teljes egészében magyar. Ez érthető is, hisz a nagyállattenyésztés ősi foglalkozásunk, ezen a téren tehát nem volt mit tanulnunk a rumén lakosságtól. Annál erősebb ez állatfajok elnevezése terén a magyar hatás. A rumén többségű Válaszúton például a ruménektől lejegyzett 77 állatnév közül 38, tehát éppen a fele, magyar eredetű.²⁸ Ez a jelenség azonban nemcsak ezen a vidéken tapasztalható, hanem Erdély többi ruménlakta vidékén is. Igen tanulságos ebből a szempontból PAŞCA ISTVÁN idézett tanulmánya. Tiszta rumén lakosságú területet tanulmányozott, nem is az utolsók közt van a rumén elem betelepülése szempontjából, s mégis a közölt 360 állatnév közül 123 magyarból kölcsönzött. A túlnyomó többsége ennek a ló- és szarvasmarhanév. Paşca ezt a jelenséget azzal magyarázza, hogy ez állatnevek részben Erdély legügyesebb fuvarosai, a székelyek útján, részben a magyar uradalmak és a magyar mezőgazdasági szervek szétküldötte tenyésztő-állatok útján honosodtak meg az erdélyi rumén lakosság körében (i. m. 150–1.). Valószínű, hogy ezek a körülmények is hozzájárultak a magyar nevek elterjesztéséhez, de jelentőségüket nem szabad túloznunk. A székelyek szerepével kapcsolatban felhozhatjuk például a hegyvidéki mócok szerepét. Csebret cipelő lovaikkal nagy magyarlakta területet bekalandoztak, a magyar lóelnevezés terén mégsem hagytak semmi nyomot. Az uradalmak szerepe sem lehetett olyan nagy, hisz a cselédség túlnyomó többsége évszázadok óta a ruménség köréből került ki. PAŞCA fontos szerepet szán a nevek újságának, szokatlan voltának is. A rumén lakosság állatnévanyaga az együtt lakó magyarság szempontjából épp olyan szokatlan s új, mégsem hatott állatnévanyagunkra. A magyar állatnévanyag erős hatásának alapvető és elvitathatatlan oka az, hogy az erdélyi rumén elem, ha nem is teljes egészében, de nagyon sokat tanult a ló- és szarvasmarha tenyésztése, továbbá mezőgazdasági felhasználása terén a letelepült életmódot folytató állattenyésztő és földművelő erdélyi magyarságtól.²⁹

²⁸ Ezek: *Bokši, Baršon, Bator, Bet'ar, Bimbor, Biri, Bodor, Bubi, Burkuš, Doru, Fītsko, D'eńd'eš, Hed'eš, Iambor, Iulča, Kondor, Kosas, Körmöš, Labišká, Lotsi, Lili, Lomboš, Mitsi, Mili, Milušká, Možar, Paikoš, Rende, Buži, Šargă, Šugar, Šută, Seke, Vodas, Vilma, Viiolă* és *Viriag*.

²⁹ Ebből a szempontból döntő fontosságúnak tartom az állathivogató, állatterelő és állatkergető kifejezések tanúságtételét is. Ezen a téren is, elsősorban a ló és a szarvasmarha hivogatása, terelése és kergetése terén, igen erős a magyar hatás. Ugyanakkor a juh terelésére,

Az alábbiakban megjegyzésekkel kísérvé szótárszerűen közlöm a Borsavölgyén lejegyzett magyar és rumén állatnév-anyagot.³⁰

2.

Albică: ko. Ke. – A név a r. *alb* 'fehér' szó és az *-iță* kicsinyítő képző összetétele. Kétségtelenül a falu rumén többségű lakosságától ered. A magyar lakosság változatlanul átvette.

Baba: l. K, V. – Női becenévből lett állatnévvé. HERMANNál nem fordul elő.

hívására és kergetésére vonatkozó szókincsben nyoma sincs magyar hatásnak (Saját kéziratos gyűjtésemre hivatkozom). – *A magyar eredetű rumén kölcsönszavak művelődéstörténeti értékelése* című tanulmányában (Erd. Tud. Intézet évkönyve 1941–2. és kny. 30–2) Tamás Lajos többek közt a földművelésre és állattenyésztésre vonatkozó szókincset is megvizsgálja. Az ide vonatkozó, elég nagyszámú kölcsönszók értékelése alapján megállapítja: mindez kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a rumének magyar példák nyomán tértek át a kisállattenyésztésről, nevezetesen a juhászorkodásról a nagyállattenyésztésre. – Igen fontos ebből a szempontból Gáldi Lászlónak *Sinkay György mezőgazdasági szókészletének magyar elemei* című közleménye is (MNY. XXXIX, 363–9). – Végül szabad legyen hivatkoznom saját bábonyi kéziratos gyűjtésemre. E községben, melynek lakossága kétharmadában rumén, az építkezésre, földművelésre, állattenyésztésre, éghajlati viszonyokra, nap- és évszakokra vonatkozó mintegy ezer kérdést kérdeztem végig kérdőívemből egy rumén adatközlőtől. Kutatótársam, Gálffy Mózes, saját kérdőívének a ruházatkódásra vonatkozó részét. Az eredmény meglepő. A feltett kb. ezer kérdésre adott feleletből mintegy 180 magyarból kölcsönzött szó. A tárgyköröket a magyar kölcsönszók számarányának megfelelő sorrendben felsorolva, ezt a sorrendet kapjuk: világítás (50%), eke (41.66%), vetemények, virágok (40.35%), szekér (36.92%), a ház berendezése (35.89%), telek ház, építkezés (32.67%), ruházat (32.62%), szőlőművelés (27.55%), földművelés (15.39%), állattenyésztés (12.50%), madarak, fák, erdei állatok (6.57%), fűtés (3.91%), talaj, időjárás, év- és napszakok (egy kifejezés). A magyar elemek eloszlásából nyilvánvaló, hogy az együttélés megkezdéséig a két népelem életviszonyai, foglalkozása, műveltsége közt lényeges különbségek voltak. A magyarság letelepült, földműves nép volt, a rumén elem viszont a szabad természet ölében élő, pásztorkodó, a földművelésnek meglehetősen kezdetleges formáját ismerő nép lehetett. Ha figyelembe vesszük, hogy a szekér, az eke, az istálló és a takarmányozás terén is erős a magyar hatás, nyilvánvaló, hogy a magyarság az istállós állattenyésztés, továbbá a földművelés terén különösen hatott a rumén lakosságra.

³⁰ Helykímélés céljából az állatok és falvak nevét rövidítve közlöm. *Állatnevek rövidítése:* b. = bika, bb. = bivalybika, bk. = bakkecske, bt. = bivalytehén, d. = disznó, j. = juh, k. = kos, ka. = kanca, kk. = kecske, ko. = koca., ku. = kutya, l. = ló, m. = macska, ö. = ökör, öb. = ökörbivaly, p. = puli, sz. = szamár, t. = tehén. *Falunevek rövidítése:* B. = Bádok, Bk. = Bodonkút, Cs. = Csomafája, K. = Kide, Ke. = Kisesküllő, Kb. = Kolozsborsa, Kgy. = Kolozsgyula, M. = Magyarmacskás, Mf. = Magyarfodorháza, Ö. = Ördögkeresztúr, V. = Válaszút.

Baksi: t. Mf; bt. B, Bk, Cs, Ke, Kb, Kgy, Ö, V. *Boksi:* t. K; HERMAN: ö. a kisküküllői Pócsfálváról (469); *Bokši:* t, Vrum. – Adatközlőim szerint az állat lomha, esetlen alakjára utaló *vaksi* ~ *baksi* szavunkkal van dolgunk. Eredetileg csak bivalynév lehetett.

Bala: j. Kb; *Băla:* j. B, Ke, Kgy, Mf, M, V; HERMAN *Balán* alakban említi ökörnévként és juhnévként Csíkszentgyörgyről, illetőleg Gyergyóból (469, 521); PAŞCA: *Bălu, Băla, Bălaia, Bălana, Băluța* közismert juhnév, *Bălan* alakban l., ku., d., m., *Bălana l.*, t., ku., ko., *Bălănică* ku. és kk. (353). – A név a r. *bāl, -ă*, az állat fehéres, szőkés szőre' szóból származik (i. h.); valóban a Borsavölgyén is a fehéres színű juhnek adják a *Băla* nevet.

Bandi: l. Cs, Ke, V; m. V; HERMAN: közismert ö. (469), j. (522), d. (565), ku. (600) és m. (622); *Bondi:* b. Vrum; PAŞCA: *Boandi, Bondi* l. (354). – A név azonos *Bandi* becenevünkkel.

Bársony: ku. M, Ö, V; HERMAN: l. (360), b. (462), t. (468), ö. (470) és ku. (600); *Barşon:* m. Vrum. – A név eredete az elnevezett állat bőrének, szőrzetének bársonyos, puha voltával magyarázható. Tehát *bársony* köznevünk vált állatnévvé. E bolgártörök eredetű kifejezésünk egyébként a középkorban helynévként is előfordult (EtSz. és SzófSz).

Bátor *Bătòr:* l. Bk, K. *Bátor:* l. Ke; k. Mf, V; HERMAN: l. (361), ö. (470), d. (566), ku. (600); *Bator:* l. Vrum.; PAŞCA: l. (354). – Török eredetű *bátor* melléknevünk vált állatnévvé. 1086-ban fordul először elő személynévként (EtSz. és SzófSz). Az erdélyi rumén lakosság tőlünk kölcsönözte.

Berci *Bèrci:* b. M.

Berta: *Bèrta:* l. Cs. Kgy; HERMAN: Ö., j. (470, 522); PAŞCA: l. t. (354). – Női becenevből vált állatnévvé. A ruménbe a magyarból került.

Betyár: l. Mf, V; ö. V. *Bëtyár:* l. Ke.; HERMAN: l. (361), ö. (470), d. (566), sz. (577), ku. (600). *Bet'ar:* l. Vrum.; PAŞCA: l. (354). – A szerb *bećar* 'legény, zsoldos, jött-ment' szóra visszavezethető *betyár* köznevünk vált állatnévvé (EtSz. és SzófSz). A rumén lakosság tőlünk vette át.

Bimbó: *Bimbo:* ö. Ö, V; t, B, Cs, V. *Bimbok:* ö. Ke., t. Ke.; HERMAN: l. (361), b. (462), t. (463), ö. (470), d. (566), ku. (601). *Bimbor:* ö. Vrum. – A név *bimbó* 'emlőbimbó' köznevünkkel azonos. Elsősorban olyan tehénnek adják, melynek fejlett emlői vannak. A Kisesküllön lejegyzett *Bimbok* a név többesjellel ellátott alakja. Valószínűleg visszakölcsönzése a ruménbe átkerült névnek.

Bingyó *Binygó:* t. Bk. *Binygyo:* t. Kgy, Mf, V; bt. Bk; HERMAN a mezőségi Mezőszilvásról közöl egy adatot azzal a meg-

jegyzéssel, hogy „oláh”. – A név azonos ,germen, gemma, bulbus, knospe, unreifes, schlecht entwickeltes obst oder beere’ jelentésű *bingyó* tájszavunkkal (EtSz). A név minden bizonnyal az állat fejletlen, csenevész voltára utal.

Biri: j. Ö, V; bt. Vrum. – Női keresztnévből lett állatnévvé. A Borsavölgyén juh- és kecskehívogató szó is.

Birike: kk. K. – Az előbbi név becéző alakja. Egyébként kecskehívogató szó is a falu magyar népnyelvében.

Bizsu: ku. V.

Bodor: *Bodòr:* ö. Cs, K, Kgy; b. Cs. *Bodor:* ö. Bk, Kb, Mf, Ö, V; bb. Ö; ök. Bk, Ke, Kb, Kgy, Mf, Ö, V; bt: V; HERMAN: ö. (471), öb. (492) és d. (566); *Bodor:* ö. Vrum; PAŞCA: igen elterjedt ö. (354). – Ez egyik legelterjedtebb borsavölgyi szarvasmarhanevünk esetében finn-ugor eredetű *bodor* ’göndör, fűtös’ szavunk vált állatnévvé (SzófSz). Rendszerint a bodros, bozontos szőrű jószágot nevezi így. 1198-ban már előfordul mint személynév (EtSz).

Bodri: ku. B, Bk, Cs, K, Ke, Kb, Kgy, Ö, V; HERMAN: d. (566) és ku. (601). – A név előbb említett *bodor* szavunk *-i* képzős alakja. A XIX. század elején fordul elő először (SzófSz).

Bogár: t. Kb, V; HERMAN: l. (361), ö. (471), t. (566) és ku. (601). – Ismeretlen eredetű *bogár* köznevünk vált állatnévvé. Tulajdonnévként már 1211-ben előfordul (EtSz). A lovak közül rendszerint a szurokfekete színűeket nevezik *Bogár*-nak, a szarvasmarhák közül pedig azokat, melyeknek szarvai a végükkel kifele fordulnak (vö. HERMAN, i. m. 339, 453).

Boglár: ö. Bk; t. B, Bk, Ö; öb. Bk; HERMAN: ö. (453, 471). – Szarvállással kapcsolatos elnevezés. Rendszerint a szétálló szarvú szarvasmarhát nevezik így. Maga a szó egyébként valószínűleg az újfelnémet *buckler* ’dudoros pajzs’ átvétele. A magyarban ’dudor, domborodás, domborúan foglalt drágakő’ jelentésben él (EtSz. és SzófSz).

Bogyó: ku. V.

Bojtár. *Bòjtár:* ku. M. és V; HERMAN: l. (361), ö. (471), d. (566), pu. (597) és ku. (601). – *Bojtár* köznevünkkel azonos állatnév. Eredete kétes. Talán jelentéstapadással keletkezett a *bujtár-legény* ’hajtólegény’ összetételből (EtSz).

Bojtos *Bòjtos:* t. Bk, Cs, K, Mf, M; bt. Bk, Cs. *Bojtos:* t. Kb, Ö, V; bt. Kb; HERMAN: t. (463), ö. (471), d. (566) és ku. (601). – A név ismeretlen eredetű, *bojt* köznevünk *-os* képzős alakja. Személynévként már 1211-ben előfordul (EtSz. és SzófSz). Rend-

szerint olyan szarvasmarhának adják, melynek szarva közti homlokszőre bojtos.

Boksi l. *Baksi*.

Bori: bt. Bk, Cs, Kb, V; j. Ö; ko. V; HERMAN: ö. (472). – Az állatnév azonos *Bori* keresztnevünkkel.

Bözsi: ku. Ö; HERMAN felsorolásában *Böske* alakban említi mint tehén- és ökörnevet (463, 472). – *Bözsi* keresztnevünkkel azonos.

Bráza: j. Kb, Kgy, V. *Breáza:* j. B, M. *Breázda:* j. Ke; *Breazã:* j. Vrum; PAŞCA: ka., t., bt, – Kétségtelenül a ruménektől került a borsavölgyi magyarság állatnévanyagába. R. *breaz*, -ã = csillagos homlokú vagy olyan állat, melynek orrán fehér csík van (vö. PAŞCA, i, m. 355). A magyarba némi jelentésváltozással került át. Csíkos homlokú juhot csak Magyarmacskáson jelöl, a többi helyen félszürke, tarkás fejűt, orrút. A Kisesküllön lejegyzett *Breázda* alak valószínűleg a m. *barázda* ~ r. *brazdã* szóval keveredett.

Bubi: l. Cs; ku. Bk, Kb, Kgy, Ö, V; ku. Vrum; PAŞCANÁL l. és ku. (335). – Paşca a német *Bube* 'fiú, öcskös' szóból származtatja. A ruménbe mindenesetre a magyarból került.

Bulgár: ku. V. – Az állatot mostani tulajdonosa egy alsózsuki bolgár kertésztől vette.

Bumba: bt. Bk, K, Ke, V; kk. B; *Bumbã:* t. Vrum. *Bumbu:* ku. Vrum. – A magyarból kölcsönözött r. *bumb* (< *gomb*) köznévből képzett állatnév (vö. TAMÁS, i. m. 37). A magyarság az állatnevet visszakölcsönözte a rumén lakosságtól.

Bundás: ku. B, Bk, Ke, Kb, Kgy, Mf, M, Ö, V; HERMAN: d. (566) és ku. (602). – Ismeretlen eredetű *bunda* közszavunk -s képzős alakja (EtSz. és SzófSz). Rendszerint a hosszúszerű, nagybundájú kutyákat nevezik így.

Burkus *Bürkus:* ku. Bk, Cs, K, Kgy, Mf, M. *Burkus:* ku. B, Ke, Kb, Ö, V. HERMAN: b. (362), ö. (472), ku. (602). *Burkuš:* ku. Vrum. PAŞCA: gyakori ku. – E gyakori kutyanév azonos 'porosz' jelentésű *burkus* népvnevünkkel. Először 1788-ban fordul elő (EtSz).

Büszke: l. Cs, V, b. Kb; HERMAN: l. (362), ö. (472), d. (566). – Ismeretlen eredetű *büszke* 'kevély' köznevünk alkalmazása az állati névadás terén (EtSz).

Cézár: l. K; HERMAN: l. (363), ku. (603).

Cicus: m. V. – A *cic!* *cici!* macskahívogató szó származéka (EtSz). *Cicus* alakban is hallható a Borsavölgyén mint macskahívogató.

Cicuska: m. V. – A *Cicus* kicsinyítő képzős alakja.

Cifra: t. V; j. V; ku. B, Kb, Kgy és V; HERMAN: l. (364), t. (464), ö. (473–4), sz. (577), d. (603). – A név azonos a hazai latinból eredő s a magyarból a XVI. század közepe óta kimutatható *cifra* 'díszes, tarka' melléknevünkkel (EtSz).

Cigány: j. V; ku. V. *Cigán:* l. B; HERMAN: t. (464), d. (566) és ku. (603–4). – Ebben az esetben a balkáni (rumén vagy bolgár-szerb-horvát) eredetű *cigány* népnév vált állatnévvé (EtSz). Rendszerint a fekete színű állatokat nevezik így. Válaszúton egy juhot azért neveztek el *Cigány*-nak, mert bárány korában olyan szemtelen volt, mint a cigány.

Cila: m. Bk. – Egyben macskahívogató szó is.

Cili: m. K. – Ez is előfordul macskahívogató szóként is.

Ciri: m. K. – *Cira* 'die Katze, felis, catus' szavunk becéző alakja. *Cira* szavunk eredete ismeretlen; *cirmos*, *cica* szavunkkal hozhatjuk kapcsolatba (EtSz).

Cirmos: m. Kb; HERMAN: m. (622). – A név közszó is egyben. Köznyelvi jelentése: 1) 'katzengrau', 2) 'gestreift; (alma): gesprenkelt'. Cirmosmacska: 'szürke, szennyes színű' (Vö. BARTHA K., i. m. 59).

Citrus: m. Vrum. HERMAN: ö. (473, 474). – A név azonos a lat, *citrus* 'arbor Mauretaniae, citromfa' köznévvvel (EtSz). A rumén lakosság nyelvébe a magyarból került.

Cuki: l. M; HERMAN: ku. (604). – Köznévből lett *Cukor* állatnevünk becéző alakja. Ilyen alakban HERMANnál t. (464), ö. (474). *Cukrász* alakban pedig ku. (604). A *cuki* alak egyébként a városi nyelvben egészen közönséges 'édes, édeske' jelentésben.

Cunci: m. V; HERMAN: d. (566). – Női becenév.

Csákó *Csákó:* t. Kb, V; HERMAN: t. (464), ö. (472), d. (566) és ku. (603). – Ismeretlen eredetű szó. 1332-ben fordul először elő mint személynév. Eredetileg szétálló szarvú, kifelé álló szarvú szarvasmarhát jelölt, később jelentésfejlődéssel jelentette a süveg lefityegő fülét, innen a csákósüveget, a csákót (SzófSz). Szarvasmarhánál tehát a szarvak állására, disznónál és kutyánál viszont a fülek lelógó voltára utal.

Császár: b. Bk; HERMAN: l. (362), ö. (473) és ku. (603). – Az óegyházi szlávból eredő *császár* köznevünkkel azonos. 1233-ban fordul először elő mint személynév (EtSz).

Csekác: ku. Mf. – Ebben az esetben a r. *ce caufi?* (olv. cse káuc) 'mit keresel?' kérdőmondat vált állatnévvé.

Csende l. *Csendes*.

Csendes: ö. V; t. B, Bk, Cs, Kb, Kgy, Mf, M; bt. Mf. *Csende:*

t. Ke; HERMAN: l. (363) és ö. (473). PAŞCANÁL *Cendea* ~ *Cenghea* alakban ö., b., t., *Ţengheş* alakban ö. (356). – A név azonos ismeretlen eredetű *csendes* szavunkkal. Személynévként már 1478-ban előfordul (EtSz). Az erdélyi rumén lakosság tőlünk vette át. A Kisesküllön lejegyzett *Csende* a *Csendes* névnek ruménből vissza-kölcsönzött alakja.

Csernyita: j. B. – E ruménből eredő név a r. *cerni* 'beborul, sötétbe öltözik' ige múlt idejű melléknévi igenevére vezethető vissza. Rendszerint fekete színű juhoknak adják.

Csillag: l. Bk, Kb, Mf, M, Ö, V; HERMAN: l. (340, 363). *Ciloc* ~ *Cilog* ~ *Cilo* alakban az erdélyi ruméneknél is gyakori l. (Paşca, 356). – A név azonos *csillag* köznevünkkel. Ez viszont az igen régi finnugor eredetű hangfestő töből származó *csillog* ige és névszótó alakváltozata. Személynévként már 1373-ban előfordul (SzófSz). A *Csillag* nevet rendszerint annak a lónak adják, melynek homlokán fehér folt van.

Csinos: ö. Cs, Ke, Kb, Mf, M, V; t, B, Bk, Cs, Ke, Kb, Kgy, Mf, M, Ö, V. Činoš: ö. Vrum; PAŞCA: l. (357). – A valamelyik szláv nyelvből származó *csin* 'rend, mód, csinosság, valaminek a fortélya, stb.' szavunk származéka (EtSz). Az erdélyi ruménség állatnévanyagába kétségtelenül tőlünk került.

Csobán: ku. B, Kb, Mf; HERMAN: ku. (603) és d. (566); PAŞCANÁL b. és ku. (357). – Kétségtelenül az erdélyi ruménség névanyagából került hozzánk (< r. *cioban* 'juhásztor'). Rendszerint a juhórzó kutyáknak adják névként. A *csobán* szóról tudnunk kell egyébként, hogy végső forrása az oszm. *čoban* 'berger, pâtre'. A ruménség tehát csak közvetítette az erdélyi magyarság számára (EtSz).

Csőpike: m. Vrum. – Női becenév. A falu rumén lakossága kétségtelenül a magyarból kölcsönözte.

Csungăra: j. B, K, Ke, Kb, Kgy, Mf, M, V. Čungără: j. Vrum. – A név r. *ciung* 'csonka' szó származéka. A rumén lakosságtól került a borsavölgyi magyarság állatnév-anyagába. Rendszerint a csonka szarvú juhokat nevezik így.

Darázs: b. V; HERMAN: l. (364), ö. (474), p. (598) és ku. (604). – Eredete nincs kellőleg tisztázva. Valószínűleg finnugor eredetű. Maga a szó mint személynév 1388-ban fordul elő először (EtSz. és SzófSz).

Daru: ö. B, Bk, Cs, K, Ke, Kb, Kgy, M, Ö, V; b. B, Bk, Cs, Ke, Kb, Kgy, M, Ö, V; bt. Cs. *Dàru:* ö. Mf; bb. Mf.; öb. Mf; HERMAN: l. (365), ö. (474), t. (464), d. (565). *Doru:* ö., öb., bt, Vrum.; PAŞCA: *Daru* (olv. *Dáru*) közismert ökörnév. – A név azo-

nos finnugor eredetű *darú* madárnevünkkel. 1298-ban már előfordul mint helynév, a XIV. században pedig mint köznév (EtSz). A lovak közül azokat nevezik így, melyeknek színe egyenletes kékesszürke, mint a darúmadaré (HERMAN, i. m. 340). A szarvasmarhák közül a szürke színűeket nevezik így (HERMAN, 442). Szarvasmarháknál utalhat a szarv állására is: a szarv állása hasonlít a darvak repülési alakzatához (HERMAN, 435). A Borsavölgyön is érvényesül mind a két szempont. A szarvnál azonban nemcsak az állás irányadó, hanem a vastagság is. Rendszerint a vastagabb szarvú jószágoknak adják e nevet.

Dingó *Dingo*: ku. V; HERMAN: b. (365). – Valószínűnek tartom, hogy *dongó* köznévként magashangú párja.

Dömzsi: m. V. – A név a népnyelvben előforduló *döme* 'kövér, zömök ember; pisze' szó származéka. Ismerünk *dömsi* népnyelvi alakot is (EtSz). A név tehát az állat alakjára, természetére utal.

Drágána: bt. Kb. *Drágána*: bt. B, Kgy. – A rumén lakosságtól átvett személynévi eredetű állatnév. PAŞCANÁL csak személynévként fordul elő *Drăgan* alakban (i. m. 226).

Duna: ku. M, V; HERMAN: l. (365) és ku. (605). – A Duna folyóvíz névvel azonos. Tudvalevő, a kutyának szívesen adnak víznevet, mert azt hiszik, hogy ezáltal megóvják a veszettségtől (vö. HERMAN, i. m. 17). A Borsavölgyén e hiedelem már csak részben van meg (pl. Válaszúton).

Farkas: ku. V. HERMAN: l. (366), d. (567), ku. (605). – *Farkas* szavunk a *fark*, *farok* szó származéka. 1086-ban fordul először elő mint helynév (EtSz). Rendszerint hamis állatnak, elsősorban természetesen kutyának adják névként.

Fecske: l. Kb. M; HERMAN: l. (342, 366); PAŞCANÁL is mint ilyen fordul elő *Fecica* alakban (359). – A név azonos a finnugor eredetű madárnévvel (EtSz). Rendszerint azt a lovat nevezik így, melynek hasa világosabb színű, mint testének többi része. Az erdélyi rumének tőlünk vették át.

Fickó: ö. Bk, Cs, K, V; öb. Bk, M. *Ficko*: ö. B, Ke, Kb, Kgy, Mf, Ö, bb. Cs, Ö; öb. B, Cs, Ke, Kb, Kgy, Mf, Ö, V; HERMAN: l. (366), ö. (475), d. (567), ku. (605). *Fitsko*: ö. Vrum.; PAŞCA: *Fiscu* közismert ö. (359). – A *fickó* köznévként a *fi* 'filius' szó kicsinyítő származéka. Eredetileg tehát fiúcska volt a jelentése. Később jelentésfejlődéssel egyes tárgyakkal a rendesen kisebb fajtáját is jelentette (EtSz. és SzófSz). A *Fickó* állatnév a szó eredeti jelentésével van kapcsolatban: az állat pajkos, virgonc természetére utal.

Flóri *Flori*: bt. Vrum.; HERMAN *Flóra* alakban közli a Balaton mellékéről, továbbá Baranya és Abaúj megyéből (366, 606). – A címszóban közölt név a lat. eredetű *Flóra* becealakja (EtSz), de lehet a ruménben elég gyakori *Floarea* állatnév származéka is. A *Flóri* ~ *Flori* azonban ebben az esetben is magyar *-i* kicsinyítő, becéző képzős származék.

Flórika *Florika*: bt. Kb; ko. V. *Florikă*: bt. K; HERMAN is közül egy adatot Kisküküllő megyéből (475); Vrum.: t., bt.; PAŞCA: közismert t. és bt. (359). – A lat. eredetű *Flóra* női név becealakja ez is (EtSz).

Furnikă *Furnikă* ku. Vrum. – A r. *furnică* 'hangya' szóval azonos.

Frici: ku. Ö, V; HERMAN: l. (367), ku. (606). – A német *Fritz* becenév átvétele. Városról került a nép állatnév állományába.

Fürge *Fürge*: ku. Mf. *Fürge*: ku. V; HERMAN: l. (367), p. (598), – A *fürge* melléknév a finnugor eredetű *forog* ige magashangú párjának (*füreg-forog*) származéka (SzófSz). Rendszerint kicsi, fürge mozgású állatot neveznek így.

Galamb: t. V; b. V; HERMAN: l. (367), t. (464) és ö. (476). – A valamely szláv nyelvből eredő *galamb* madárnevünkkel azonos. Már 1181-ben előfordul személynévként (SzófSz). Rendszerint szürkés színű állatnak adják e nevet.

Gidrán: l. M, V; HERMAN: l. (367).

Gudră *Gudră*: ku. Vrum. – Valószínűnek tartom, hogy az előbb érintett *Gidra* lónevünk mélyhangú alakja.

Gyilkos *Gyilkos*: ku. M. *Gyilkos*: ku. Kb; HERMAN: l. (368), b. (462) és d. (567). – A szó eredete ismeretlen (SzófSz). A név az állat vad, kegyetlen természetére utal.

Gyöngyös *Gyöngyös*: t. B, Bk, Cs, K, Kb, Kgy, Mf, M, Ö, V; HERMAN: t. (465), ö. (477) és ku. (607). *D'énd'eš*: t. Vrum. – A honfoglalás előtti török *gyöngy* szavunk *-s* képzős alakja. Ma már csak köznévként és állatnévként ismert, a magyar régiségben személynév is volt egyben (SzófSz). Rendszerint pettyes szőrű szarvasmarhának adják a Borsavölgyén is.

Gyuri: b. Cs, Kgy; HERMAN: l. (368), ö. (477) és m. (623); PAŞCA: l., b., ö., ku., d., kk. és k. (360). – *György* keresztnévünk becealakja; a ruménbe a magyarból került.

Gyurka: k. B. – A *György* keresztnév egyik becealakja.

Hájdúk *Hajduk*: ku. Vrum; HERMANnál *Hajdu* alakban ö. és ku.; PAŞCA: ku. ugyancsak *Haiduc* alakban (360). – A m. *hajdu* köznévként *-k* többesjellel ellátott alakjának átvétele és alkalmazása az állati névadás terén. A ruménben *haiduc* alakban köznévként is.

Jelentése nagyjában megfelel a m. *betyár* szó jelentésének (vö. ȘĂINEANU, Dicționarul universal al limbei române. Ed. VI. 287).

Hamis: ku. V. – Ismeretlen eredetű, de már 1200-ban előforduló *hamis* szavunk alkalmazása az állati névadás terén (SzófSz). A kutya tulajdonságára utal.

Hegyes: t. Kb, Kgy, Mf. *Hegyes:* t. K; HERMAN: Ö. (478), t. (465) és d. (567). *Hed'eš:* t. Vrum. *Hegyese:* t. mezőségi rumén (HERMAN, 465). – *Hegyes* szavunk az ismeretlen eredetű, de már 1055-ben előforduló *hegy* szó -s képzős származéka (SzófSz). Rendszerint előreálló szarvú szarvasmarhát neveznek meg vele.

Hektor *Hektòr:* ku. K. *Hektor:* ku. Kb, V; HERMAN: ö. (478), t. terjedt ku. (608); PAȘCA: ku. (560). – HERMAN szerint a XIX. században terjedt el az úri osztálytól (i. m. 17). A ruménbe magyarból került (vö. PAȘCA, i. h.).

Hocule *Hotsule:* ku. Vrum; ugyanígy PAȘCA (361). – A r. *hoț* 'tolvaj' köznévvé vocativusa.

Holló *Holló:* l. Kb; HERMAN: l. (369), t. (465), ö. (478) és ku. (608). – A név azonos ugor eredetű *holló* köznévvünkkel (SzófSz). Rendszerint fekete, fényes szőrű állatnak adják.

Huszás: ku. V. – A kutyát gazdája hús lejért vásárolta; innen a név.

Ilu: m. Ö. – *Ilona* keresztnévünk becéző alakja.

Ilus: m. V; HERMAN: m. (623). – Ez is *Ilona* keresztnévünk becéző alakja.

Jámbor *Jámbòr:* b. Csf; ö. Csf, K, Kgy; öb. Cs, Kgy, M; bt. Csf, K, M. *Jámbor:* b. Bk, Mf; ö. B, Bk, Ke, Kb, Mf, Ö, V; bb. Kgy, Ö; öb. B, Bk, Kb, Mf, Ö, V; bt. B, Bk, Ke, Kb, Kgy, Mf, Ö, V; HERMAN: l. (370), t. (465), ö. (478), öb. (492) és d. (568). *Jambor:* öb. és bt. Vrum.; PAȘCA: Ö., b., öb. *Jambu ~ Iambora:* bt. – A név azonos a *jó ember* összevonása útján keletkezett *jámbor* köznévvünkkel. 1275-ben már előfordul mint személynév (SzófSz).

Jancsi: l. Ke; kan Ö, V; HERMAN: l. (371). – *János* keresztnévünk becealakja.

Juci: j. V; kk. K, M; m. Cs; HERMAN: l. (370), ö. (479), t. (465) és m. (623); PAȘCA: m. (361). – *Judit* keresztnévünk becealakja. A rumének tőlünk kölcsönözték (vö. PAȘCA, i. h.).

Julcsa *Jũlcsa:* l. Kgy. *Julcsa:* l. Bk, Ke, V; HERMAN: l. (370), t. (465), ö. (479), j. (523) és m. 623). *Julča:* l. Vrum.; PAȘCA: l. (361). – *Júlia* keresztnévünk becealakja. A ruménbe tőlünk került át (vö. PAȘCA, i. h.).

Juli: ko. Kb, V; HERMAN: l. (370), t. (465), ö. (479). – Ez is *Júlia* keresztnévünk becealakja.

Kálmán: ku. Ke; HERMAN: l. (370); öb. (492) és ku. (609); PAŞCANÁL *Coloman* alakban ku. (357). – *Kálmán* keresztnévünk alkalmazása az állati névadás terén. A ruménbe Paşca szerint is a magyarból került (i. h.).

Kati: l. Ke; j. Ö; ko. Kb, V; sz. V; HERMAN: l. (371), t. (465), ö. (479–80), j. (523) és d. (568). – *Katalin* keresztnévünk becealakja.

Kedves: t. B, Bk, K, Kb és Kgy; HERMAN: l. (371), ö. (480) és d. (568). – Ismeretlen eredetű *kedv* szavunk származéka. *Kedves* alakban már 1449-ben előfordul mint személynév (SzófSz).

Kese l. *Kesely*.

Kesely *Kesèj:* l. V. *Kesèj:* l. Ö. *Kese:* l. Ke; HERMAN: l. (371), t. (466), ö. (480), d. (568) és ku. (609–10); PAŞCANÁL *Cheşa, Cheşu, Cheşaiia* és *Cheşuca* alakban l. (356). – A honfoglalás előtti török eredetű *keselyű* madárnév származéka. *Kese* és *kesely* alakban egyaránt előfordul. A régiségben személynévként is használták (SzófSz). E nevet rendszerint a fehér bokájú állatnak adják (vö. HERMAN, 346).

Kondor *Kondòr:* öb. Cs, M; bt, Cs, K, M. *Kondor:* ö. B, Bk, Ke, Kb, Ö, V; öb. B, Bk, Ke, Kb, Mf, Ö, V; bt. B, Kb, Kgy, Ö, V; HERMAN: l. (372), ö. (480), d. (568) és ku. (610). *Kondor:* ö. és öb. Vrum.; PAŞCA: közismert ö. (357). – *Kondor* szavunk a régiségben helynévként (1230) és személynévként (1350) egyaránt előfordult. Valamely szláv nyelvből kölcsönöztük; jelentése egyezik *göndör* szavunk jelentésével (SzófSz). Rendszerint göndörszörű jószágoknak adják névként. Az erdélyi rumének tőlünk vették át.

Korbos: j. Kb. PAŞCANÁL *Corbu, Corbea, Corbeana, Corbinică* és *Corbuşa* alakban igen elterjedt állatnév (357). – Kétségtelenül a ruménből került a borsavölgyi magyarság egy részének névanyagába. A név egyébként a r. *corb* 'holló' szó származéka, A magyarság rendszerint fekete színű juhokat nevez így.

Kormos: j. V; ku. Ö; HERMAN: b. (426) és ku. (610). – A név *korom* alapszava honfoglalás előtti török kölcsönszó. Már 1211-ben előfordul személynévként. *Kormos* származéka 1318-ban helynévben, 1325-ben pedig mint személynév fordul elő (SzófSz). Sötét színű állatot neveznek el vele.

Kosztás *Kosaş:* ku. Vrum. – A magyar *kaszás* köznév alkalmazása az állati névadás terén.

Körmös *Körmös:* ö. Cs, K, M, Ö, öb. Cs, Ö; j. Cs. *Körmös:* ö. Kb, V; öb. V. *Körmös:* ö. Bk; öb. Bk; HERMAN: ö. (481). *Körmös:*

ö. Vrum. – A név bizonytalan eredetű *köröm* szavunk származéka. 1080-ban már előfordul személynévként (SzófSz). Most rendszerint fejlett körmű állatnak adják. A rumén lakosság minden változtatás nélkül átvette a magyar nevet.

Kurta: j. B. – *Kurta* köznevünk alkalmazása az állati névadás terén. Már 1171-ben előfordul személynévként (SzófSz). A Borsavölgyén a rövid farkú juhot nevezik így.

Lábiskä: ku. Ke; PAŞCANÁL *Labuş* alakban fordul elő mint ku. – Kétségtelenül a m. *láb* köznév származéka.

Laci: l. V; b. Ö.; sz. Cs, M; HERMAN: b. (452), ö (462), d. (568), *Lotsi:* l. Vrum.; *Loaşi:* l. PAŞCA (362). – *László* keresztnévünk becealakja. A ruménbe tőlünk került.

Lája: j. V. *Laje:* j. Vrum.; PAŞCA k. (362). – PAŞCA a r. *Nicolae* keresztnév becealakjaként magyarázza (i. h.). Válaszúti adatközlőm szerint olyan juhnak adják ezt a nevet, melynek egyáltalán nincs szarva.

Lambas l. *Lombos*.

Lenka: l. Mf; HERMAN: l.(372). – A *Lenke* keresztnév becealakja.

Lili: ku. K, V; m. V, Vrum. – Az *Ilona* keresztnév becealakja.

Linda: l. Bk, Ke, HERMAN: l. (373) és ku. (611). – A *Melinda* keresztnév becealakja.

Lombos: ö. V; öb, B, Cs, Mf, V; bt. B, Bk, Cs, K, Ke, Kgy, Mf; M, Ö, V; öb. Kb. *Lambas:* öb. Kgy; bt. Kb; HERMAN ö-ként említi az Érchegységben lakó mócok köréből (482). A válaszúti rumén lakosság változatlanul átvette. PAŞCANÁL *Loamboş*, *Loambu* és *Loamba* alakban b., ö., öb. és bt. (362). – A név köznyelvi *lombos* ’bozontos’ szavunkkal azonos. Az olyan szarvasmarhát nevezik így, melynek farka végén *lomb* ’bojtos szőrzet’ van (HERMAN, i. m. 414). A rumén lakosság a magyaroktól hallott nevet vette át (vö. PAŞCA, i. h.). Az első szótagban beállt *o>oa* hangváltozás a ruménben szabályszerű jelenség, ha a következő szótagban *a*, *o*, vagy *e* hang következik. (Vö. lat. *molem* > r. *moară*, lat. *autumna* > r. *toamnă*, az egészen újkeletű *bomba* > r. népnyelvi *bõambă*).

Lujza *Lùjza:* l. Bk, K; HERMAN: SZ. (577); PAŞCA: ka. – A végeredményében francia eredetű, német közvetítéssel a magyarba is átkerült *Lujza* keresztnévvel azonos.

Lupuj: ku. V; PAŞCANÁL *Lupu* alakban közismert ku. – Rumén eredetű név: a r. *Lupu* (Farkas) állatnév átvétele. A név végén található *-j* (*-uj*) szláv eredetű becéző képző, amelyre már Szent István korából van magyar adatunk (vö. MNy. XXIII, 488–96).

Madár: ö. V; HERMAN: l. (373), b. (462), t. (466), ö. (482), d. (569), sz. (577) és ku. (612); PAŞCA mint közismert ló-nevet említi (364). – Ismeretlen eredetű *madár* köznevünk alkalmazása az állati névadás terén. Már 1240-ben előfordul személynévként (SzófSz). Az erdélyi rumének tőlünk vették át.

Manci: ku. V; HERMAN: l. (374), d. (569); PAŞCANál kancanév (363). – *Margit* keresztnévünk becealakja.

Marci: ku. V; HERMAN: l. (374), sz. (577), m. (623). – *Márton* keresztnévünk becealakja.

Máriskó *Márisko:* ko. B, V. *Máriskä:* kk. Kgy; ko. Kgy, Ke; HERMANnál *Máriskó* alakban t. (466), *Mariske* alakban pedig ö. (482). *Mõriškä* ~ *Mariškä:* ko., m. Vrum.; PAŞCANál *Mãrişca* alakban bt. (363). – A *Mariska* is, a *Máriskó* is *Mária* keresztnévünk becealakja. A *Mãrişca* alakot Paşca a ruménből származtatja ugyan (Maria + işca) magam inkább a m. *Mariska* átvételének nézem. A magyaroktól lejegyzett *Máriskä* viszont visszakölcsönzése a ruménbe átkerült magyar *Mariska* névnek.

Mérges: ö. Kgy. *Mërges:* ku. Kb, V; HERMAN: l. (374), ö. (482) és ku. (612). – Ez állatnév azonos iráni eredetű *méreg* szavunk *mérges* köznévi származékával. 1360-ban már előfordul mint személynév (SzófSz).

Mici: l. Cs, V; ku. Bk; HERMAN: l. (374), ku. (613) és m. (623). *Mitsi:* l. Vrum.; PAŞCANál *Miřa* ~ *Miři* alakban kk. és m. (364). – Női becenév. A rumén lakosság a magyaroktól hallott nevet vette át.

Mihály *Miháj:* m. B. – Keresztnév. Érdekes, hogy adatközlőm szerint a kocamacskákat nevezik így.

Mili: m. Vrum.; HERMAN: m. (623); PAŞCA is mint ilyet említi (364). Az *Emilia* keresztnév magyar becealakja. A rumének tőlünk vették át.

Milus: m. Kgy; HERMAN: m. (623). – Az *Emil* keresztnév becealakja.

Miluskä *Miluškä:* ku. Vrum.; PAŞCANál *Milu* alakban b. (364). – A *Milus* és *Milu* az *Emil* keresztnév bece-, a r. *Miluškä* pedig emennek továbbképzett alakja.

Miska: ö. Kb, V; bb. V; öb. B, Bk, Ke, Kb, Kgy, Mf, M, V; bt, B, Cs, K, Kgy, Mf, Ö; k. B, V; kan B, V; *Miská:* bt. Ke; HERMAN: l. (374), b. (462), ö. (482), öb. (493), d. (569), ku. (613) és m. (623). *Miška:* öb. és kan Vrum. *Miřcä* PAŞCANál t., bt., kanca, l., öb., *Miřcu* alakban b., ö., öb., l., d. és bt, (364). – Ez egyik legelterjedtebb állatnevünk a *Mihály* keresztnév becealakja. A

rumén lakosság a magyaroktól hallott nevet vette át. A Kiseskülön lejegyzett *Miská* a ruménbe átkerült név visszakölcsönzése.

Mírdán *Mírdan*: m. Vrum.

Morzsa *Mòrzsza*: ku. Csf. *Morzsa*: ku. V. – *Morzsa* közszó alkalmazása az állati névadás terén. Az állat természetére utal.

Mozsár: b. Mf; ö. B, Bk, Cs, Ke, Kb, Kgy, Mf, Ö, V; t. K, Ke; öb. Bk, Cs, Kgy, Ö. *Mózsár*: ö. M; HERMAN: ö. (483). Csak erdélyi adatokat említ. *Možar*: ö. Vrum. – Német eredetű *mozsár* köznevünk alkalmazása az állati névadás terén (SzófSz). Rendszerint vöröses színű szarvasmarhának adják.

Mucséd: j. B, K, Kb, Mf, M, V. *Mucseda*: j. Ke. *Mücseda*: j. Kgy. *Mučedã*: j. Vrum.; PAŞCA: *Mucedu* közismert l. – A név a r. *muced*, -ã 'szürke, hamuszürke' szóval azonos. Rendszerint ilyen színű juhot vagy lovat neveznek így. A borsavölgyi magyarság állatnévanyagába a ruménből került.

Murgu: ku. V, Vrum.; PAŞCA: *Murgu*: l., ku. *Murga* kanca. *Murgana* t. (365). – A név a r. *murg*, -ã 'vöröses' melléknévvel azonos. A választúti magyarság a ruménből kölcsönözte.

Néró *Néro*: ku. V; HERMAN: ku. (614); PAŞCANÁL u. az (365).

Novák: ku. Ke. – PAŞCA mint kutyanévet rumén személynévi eredetűnek tartja.

Nyágrã: j. Ke; PAŞCANÁL *Negru* l., *Neagra* kanca, j., ko., tyúk, *Negrilã* ö., *Negruța* tyúk (365). – A név a r. *negru*, *neagrã* (N. *nagrã*) 'fekete' melléknévvel azonos.

Nyalka *Nyalka*: l. Cs; HERMAN: l. (376), t. (466), ö. (483) és d. (569). – *Nyalka* melléknevünkkel azonos. Az állat külsejére utal.

Ötös: ku. V. – Gazdája öt lejért vette; innen a név.

Pajkos *Pajkos*: ö. Bk, Cs, K, Kgy, Mf, M; öb. Bk, Cs. *Pajkos*: ö. B, Ke, Kb, V; öb. V; HERMAN: l. (376), ö. (483), t. (466). *Pajkoš*: ö. Vrum.; a mőcoknál ö. (HERMAN, 483); PAŞCA: *Paicu* alakban l., ö. és bt. (366). – HERMAN, e nevet a *pej*, 'vöröses színű' származékának tartja (348). Nem lehetetlen azonban az sem, hogy a név *pajkos* szavunk régi 'ocsmány, lator, gazifickó' vagy jelenlegi 'játékos, virgonc' jelentésével van összefüggésben (SzófSz). A választúti rumén lakosság változatlanul átvette a magyar nevet. A *Paicu* nevet PAŞCA a cigány *Paicu* keresztnévvel azonosítja (i. h.).

Pali: l. V; HERMAN: l. (376). – *Pál* keresztnévünk becealakja.

Palkó: ku. Ö; HERMANNÁL l. (376). – *Pál* keresztnévünk becealakja.

Picus: m. K. Egyben macskahívó szó is. – *Pici* melléknevünk egyik beceváltozata.

Piros: t, B, Bk, Cs, Kb, Kgy, Mf, Ö. *Piross:* t. M, V; HERMAN: l. (377), ö. (484) és t. (467). – A név azonos *piros* melléknevünkkel. Már 1330-ban előfordul mint személynév (SzófSz).

Pista: k. B, V; bk. B; kan V; kakas Bk, V; HERMAN: l. (377), b. (462), öb. (493), ku. (615) és m. (624); PAŞCA: *Pişta* ~ *Piştea*: l., b. és ku. (366). – Az *István* keresztnév becealakja.

Plajbász *Plàjbász:* ku. M. – *Plajbász* 'ceruza' köznevünk alkalmazása az állati névadás terén.

Pompás: ö. B, V. HERMAN: l. (377), t. (467), ö. (484) és ku. (615). – A név azonos *pompás* melléknevünkkel.

Ravas: ku. V. – Finnugor eredetű *ravas* (er. jel. 'róka') szavunk vált állatnévvé.

Rende: l. *Rendes*.

Rendes: ö. B, Bk, Cs, K, Kb, Kgy, Mf, Ö, V; öb. Bk, Ö, V. *Rende:* Ke; HERMAN: b. (462), ö. (485) és d. (569). *Rende:* ö. Vrum. PAŞCA: *Rendea* ~ *Renghea* ö., öb. és t. – A név azonos *rendes* melléknevünkkel. Az erdélyi ruménség átvette a magyaroktól hallott nevet. A Kisesküllön lejegyzett magyar alakváltozat a ruménbe átkerült magyar név visszakölcsönzése.

Riska: t. Ö; HERMAN: t. (467). A név az állat vöröses színe utal.

Rózi: t. K; kk. K; sz. B; m. Cs. *Rozsi:* t, Kb; bt. Kb; HERMAN: l. (379), ö. (485), t. (467), d. (569), ku. (616). PAŞCA: *Roja* ~ *Roji* alakban t. és l. (367). – *Rózsa* keresztnévünk becealakja; a ruménben magyarból való.

Ruzsi: t. B, Bk, Cs, Ke, Kgy, Mf, M, V; bt. B, Bk, Cs, K, Ke, Mf, M, V. *Rúzsi:* bt. Kgy; HERMAN: l. (379), t. (467), *Ruži:* t. és bt. Vrum.; PAŞCA: *Ruja* t., *Rujana* t. (367). – Ez az állatnév *rózsa* ~ *ruzsa* ~ *rúzsza* virágnevünk származéka (MTSz). A rumén lakosság tőlünk kölcsönözte. A Paşca említette *Rujana* alak is a m. *Ruzsi* származéka.

Sajó *Sajo:* ku. V; HERMAN: l. (379), ku. (617). – A név azonos víznevünkkel.

Sajtos: ku. B, Kb. – Honfoglalás előtti török kölcsönszó. *Sajtas* alakban már 1368-ban előfordul mint személynév (SzófSz).

Samu: ku. V; HERMAN: l. (379), b. (462), ö. (485), j. (523), ku. (617). – A *Sámuel* keresztnév becealakja.

Sanyi: sz. Cs; ku. V; HERMAN: d. (570), ku. (617). – *Sándor* keresztnévünk becealakja.

Sárga: l. Kb. *Sárga*: l. Cs, V; kk. V; HERMAN: l. (379), d: (570), ku. (617). *Šargor*: l. Vrum. PAŞCANÁL l. (368). – A név azonos *sárga* melléknevünkkel. E honfoglalás előtti török jövevényszavunk egyébként már 1360-ban előfordul mint személynév (SzófSz).

Sári: l. Bk, Kgy, K; m. Cs; HERMAN: l. (380), t. 468), ö. (485) és öb. (493). – *Sára* keresztnévünk becealakja.

Súgár: t. Kb, Mf; öb. V; bt, B, Ke, Kb, Mf, Ö, V; k. V. *Súgár*: bt. Cs, K, M; HERMAN: l. (380), b. (462), t. (468), ö. (486), d. (570), ku. (617). *Šugar*: öb. és bt, Vrum.; PAŞCA: *Şugar* ö., öb. és bt., *Şugăriţă* ö. (369). – A név azonos *súgár* melléknevünkkel; ez viszont a *súg* 'suhog' ige származéka. 1479-ben fordul először elő mint személynév (SzófSz). Rendszerint a sudár növésű állatnak adják. A magyar nevet az erdélyi rumének is átvették.

Suster *Šuŝter*: ku. Vrum. – A német eredetű *suszter* ~ *suster* 'cipész' szó alkalmazása az állati névadás terén.

Suta: j. B, Ke, Kb, Mf, V; országszerte előfordul a szarv nélküli juh megnevezésére. *Šutã*: j. Vrum.; PAŞCA: *Şuta* j., t., kk., *Şutica* kk. (368). – A név azonos a valamely szláv nyelvből kölcsönzött *suta* köznevünkkel. 1468-ban már előfordul mint személynév (SzófSz). Rendszerint szarv nélküli juhnek adják névként, A név tehát még a szó eredeti jelentését őrzi (vö. SzófSz). Az erdélyi rumén lakosság a magyar nevet vette át.

Szárcsa *Szárcsa*: l. V; HERMAN: l. (381), ö. (486), p. (598), ku. (618). – A név azonos *szárcsa* köznevünkkel; ez viszont valószínűleg elavult *szár* 'kopasz, sárgás' melléknevünk kicsinyítéses származéka. A *szárcsa* szó egyébként helynévben már 1322/1324-ben előfordul (SzófSz). HERMAN szerint (i. m. 351) e nevet annak a lónak adják, amelyiknek az orra végig fehér, mint a szárcsamadár homloka. Ha a ló bokája is fehér, *szárcsakesely* a neve. Válaszúton azt a felvilágosítást adták, hogy a fehérbokájú lovat nevezik Szárcsának.

Szarvas *Szárvas*: j. B. *Szarvas*: ö. Ke; HERMAN: l. (381), ö. (486), t. (468) és ku. (618). – A név azonos *szarvas* köznevünkkel. Eredetileg csak szarvas állatnak adhatták e nevet. Személynévként ma is előfordul.

Szegfű *Szekfü*: t. V.; sz. M; ku. M; HERMAN: l. (381), b. (462), t. (468), ö. (486–7) és ku. (618). – A név azonos *szegfű* virágnevünkkel.

Szejina: j. B, Mf. *Szějina*: j. Kb. *Szājina*: j. Ke. *Szejin*: j. M; PAŞCA: *Seinu* k., *Seina* j. – A név a r. *sein*, -*ă* 'szürke' szóval azonos (vö. PAŞCA, i. m. 368). Az ilyen színű juhnek is adják. A borsavölgyi magyarság állatnévanyagába a ruménektől került.

Széke l. *Szőke*.

Szellő: l. Bk, M. *Szellő:* l. Kb, Ö, V; HERMAN: l. (381) és ku. (618). – A név azonos *szellő* köznevünkkel; ez a csuvas eredetű *szél* főnév származéka. A szél szó egyébként már 1318-ban előfordul mint személynév; a *szellő* a XVII. század elején fordul először elő (SzófSz). E nevet rendszerint gyors járású lónak, kutyának adják. Valószínűnek tartom, hogy a névadásban szerepe van annak a hiedelemnek is, hogyha ezt a nevet adják az állatnak, olyan gyors járású lesz, mint a szellő.

Szilaj *Szilaj:* ö. Bk. Cs, K, Kgy; öb. Bk. *Szilaj:* t, B, Ke, Kb, Mf; HERMAN: l. (382), b. (462), ö. (487) és d. (570). *Silaj:* t. Vrum; PAŞCA: *Silea* ö., b. és igen elterjedt t. (368). – A név azonos ismeretlen eredetű *szilaj* melléknévünkkel (SzófSz). Az állat természetére utal. Az erdélyi ruménség tőlünk kölcsönözte.

Szőke: t, B, Bk, Cs, M; kk: B. *Szőjke:* t. K, Mf. *Szőjke:* t. Kb. *Széke:* t. Kgy; HERMAN: l. (382), t. (468), ö. (487), j. (523) és d. (570) *Seke:* t. Vrum; PAŞCA: *Sechea*, *Seichia* és *Sechiana* t. – A név azonos a bizonytalan eredetű, elavult *sző* 'fehéres szőke' szavunk származékával, a *szőke* melléknévvel. Már 1211-ben előfordul mint személynév (SzófSz). A név egyébként az állat világos, szőke színére utal. Az erdélyi ruménség tőlünk kölcsönözte. A Kidében, Kolozsborsán és Magyarfodorházán lejegyzett *Szőjke* ~ *Szőjke* alak j hangját rumén hatással magyarázom.

Szultán: ku. Cs; HERMAN: l. (382), ku. (618). PAŞCANÁL *Sultana* alakban sz. (368). – A török császárt jelentő *szultán* köznévi alkalmazása az állati névadás terén. A ruménben a *Sultana* női keresztnév is.

Szürke *Szürke:* l. Cs, K. *Szürke:* l. V. HERMAN: l. (382), o. (487), sz. (577) és d. (565); PAŞCANÁL *Surchea* alakban t. és ö. (368). – Bizonytalan eredetű *szürke* szavunk az elavult *szür* szó származéka. 1273-ban már előfordul, mint személynév (SzófSz). Az erdélyi ruménbe a magyarból került.

Talpas *Talpas:* ku. Kgy. *Talpas:* ku. B, Ke, Kb; HERMAN: l. (382), t. (468) és ku. (619). – A név a valószínűleg finn-ugor eredetű *talp* szó származéka. Már 1329-ben előfordul mint személynév (SzófSz).

Tigris: ku. K, V; HERMAN: b. (463), ö. (488), d. (571) és ku. (619). – *Tigris* szavunk a lat. *tigris* állatnév átvétele. A XVI. században fordul először elő írásban (SzófSz). A név az állat vadságra utal.

Tisza: ku. Cs, K, Ke, Kb, Kgy, V; HERMAN: l. (383) és igen elterjedt ku. (619); PAŞCANÁL ku. – A név folyóvíznévünkkel azonos. Paşca úgy véli, hogy az erdélyi ruméneknél is előforduló *Tisa* (olv. *Tiszá*) kutyanev az államférfi nevével azonos, az erdélyi rumének így akarván kifejezni gyűlöletüket iránta (i. m. 155). Az ilyen esetek csakugyan gyakoriak. A *Tiszā* név azonban folyóvíznév is s tudott dolog, hogy a nép szívesen adja kutyájának valamelyik folyóvíz nevét, mert – mint előbb is jeleztem – azt hiszi, hogy így nem veszhet meg. Nem lehetetlen, hogy az erdélyi rumének állatnévanyagába is ilyen módon került. Lehet egyszerű kölcsönzés is.

Tündér: l. B; HERMAN: l. (383) és t. (468). – *Tündér* köznevünk alkalmazása az állati névadás terén. Rendszerint a szebb lovak kapják. Az elnevezésben régen szerepet játszhatott a szó eredeti 'változékony, csalékony, → bűvös' jelentése is (SzófSz).

Vadász *Vodas:* ku. Vrum.; HERMAN: ö. (488), d. (571), ku. (620). – *Vadász* köznevünk finn-ugor eredetű *vad* 'erdő – vad' szavunk származéka. Már 1339/1358-ban előfordul helynevekben (SzófSz). A rumének kétségtelenül a magyarból kölcsönözték.

Vákera: j. B. *Vakera:* j. V. *Váker:* j. M. *Vakāra:* j. Mf. *Vākāra:* j. Kb; HERMAN: *Vakara* j. (523). *Oakārā:* j. Vrum; PAŞCA: *Oacără* j. (365). – Rumén eredetű név. Azonos a r. *vacăr-*, *ă* 'fekete pettyes orrú (juh)' szóval (PAŞCA, i. h.). A magyarság állatnévanyagába az együttélő rumén lakosság útján került. A szókezdő *o* > *u* hangváltozással kapcsolatban vö. pl. r. *ouă* 'tojás' > r. népnyelvi *uouă*. A r. szókezdő *u*-ből lesz a magyarban hanghelyettesítéssel *v*.

Vándor: l. B; HERMANnál is mint ilyen fordul elő. – *Vándor* szavunk elvonás eredménye a n. eredetű *vándorol* (< úfn. *wandern*)-ból. A XVII. században fordul először elő.

Vátyisa: j. B. Ke. *Vatyisa:* j. Mf. *Vatyis:* j. Kb, Kgy, B, V. *Oat'išă:* j. Vrum.; PAŞCANÁL *Oacheşă* ~ *Oachişa* alakban j. (365). – Rumén eredetű név: r. *oacheş*, *-ă* 'olyan juh, melynek a szeme körül fekete kör van.' Ugyanígy értelmezik a Borsavölgyén is. A szóeleji *o* > *v* hangváltozásról l. *Vákera* címszó alatt.

Vidám: b. Kb, Kgy, Ö; ö. Bk, Kb, Kgy, V; t. Kb, Kgy; ö. Bk; HERMAN: l. (384), ö. (489 és d. (571); PAŞCA: *Vidam* ~ *Vidan* l. (370). – A név azonos ismeretlen eredetű *vidám* melléknevünkkel (SzófSz). Az erdélyi rumének nyelvébe a magyarból került ez az állatnév is.

Vidra: l. V; ku. V; HERMAN: l. (384), t, (468), ö. (489), d. (571), ku. (621). – *Vidra* állatnevünkkel azonos. Helynévként már 1504-ben előfordul (Oklsz.). Az állati névadás indító oka az állat színe és eleven, mozgékony természete egyaránt lehet.

Vigyázz: ku. K; HERMAN: ku. (621); PAŞCA: *Vighiaz* ku. (370). – A név *vigyáz* igénk felszólító alakja. A rumének tőlünk kölcsönözték.

Viktor *Viktòr:* l. Cs; b. Cs; kan. Cs. *Viktor:* b. Bk, Ö; HERMAN: l. (384), ö. (489) és ku. (621); PAŞCANÁL l., b., ö., ku. és d. (370). – Újabb latin eredetű személynév.

Vilma *Vilma:* l. Bk, Cs. Kgy, M. *Vilma:* l. B, Ke, Kb, V; Herman: l. (384). *Vilma:* l. Vrum; PAŞCANÁL szintén mint ilyen fordul elő (370). – A név azonos a *Vilma* keresztnévvel. A ruménbe a magyarból került.

Viola *Vijola:* t. V. *Vijala:* bt. B; HERMAN: ö. (489), d. (571), *Vijolă:* Vrum. – A név azonos latin eredetű *viola* virágnevünkkel. Már 1276-ban előfordul mint személynév (SzófSz). A ruménben magyar kölcsönnév.

Virág: b. K; ö. K. Mf; t, B, Bk, Cs, Kb, Kgy, Mf, M, Ö, V; bt. Cs; kk. B. *Virjág:* t. Ke; HERMAN: l. (384), b. (463), ö. (489), d. (571), ku. (621). *Virjag:* t, Vrum.; PAŞCANÁL *Virag* ~ *Vira* alakban t. és bt. (370). – *Virág* szavunk ugyanabból az ismeretlen eredetű töből származik, mint a *virít* és *virul*. Az ÓMS.-ban, tehát 1300 körül fordul először elő, de *Virágos*nak olvasható alakban már 1237-ben személynévként szerepel (SzófSz). Az erdélyi ruménség állatnévanyagába kétségtelenül a magyarból került. A kiseskülli magyarság körében lejegyzett *Virjág* a név ruménosan ejtett alakja. Itt a *virág* köznevet is *virjág*-nak ejtik (Az *r:* *ry* ejtésről egyébként tudnunk kell, hogy Erdélynek ebben a részében egészen közönséges a rumén népnyelvben. Pl. *primariu* 'a bíró').

Vitéz: ku. Bk. *Vitéz:* ku. V; HERMAN: l. (384), b. (463), ö. (490) és d. (571); Paşcanál *Viteazu* alakban ku. (370). – *Vitéz* szavunk szláv, alkalmasint horvát eredetű. Helynévben már 1208/1359-ben, személynévként pedig 1355-ben fordul elő (SzófSz). A ruménben *viteaz* alakban köznyelvi szó is. A magyarból került a ruménbe.

Vityi: ku. Ö. A *Vitéz* állatnév becealakja.

Zsófi: l. Bk; kk. Kgy; ko. Kgy; ku. Kgy; m. Kgy; m. Kgy; HERMAN: l. (385), t. (496), ö. (490), ku. (622) és m. (634). – A *Zsófia* keresztnév becealakja

Zsojána: bt. Kb. *Zsojána:* t. V; bt, B. *Zsajána:* bt. Kgy; HERMANNÁL *Zsoján* ~ *Zsojána* alakban ö. (490). *Zoiană:* t. Vrum;

PAȘCANÁL *Joian* ö. és öb.; *Joiana* t., bt. és ö. (361). – Rumén eredetű név: a r. *Joi* 'csütörtök' s a r. *-an, -ană* képző összetétele. A csütörtöki napon született, szarvasmarhát nevezik így el. E névadási mód egyébként a ruménben elég gyakori. Van *Lunaia*: r. Luni 'hétfő', *Marțai*: r. Marți 'kedd', *Miercurean-a*: r. Miercuri 'szerda' *Vinerean, -a*: r. vineri 'péntek', *Sâmbetean, -a*: r. Sâmbătă 'szombat' és *Duman, Dumănică*: r. Dumănică 'vasárnap' nevű szarvasmarha is (vö. PAȘCA, i. m. 363, 364, 370).

Zsuzsa: k. B; HERMAN: l. (385); PAȘCANÁL *Juji* alakban ku. (361). – Női keresztnév; a rumén alak nyilván magyar *i* beceképzős származék.

MÁRTON GYULA